

In 1896 verscheen een aantal artikelen in De Monnikendammer over het verblijf van Ds Johan Frederik Meijer, ingeleid door de Redacteur. Dit wordt gevolgd door een verslag van Geertje Meijer-Pot over aankomst en eerste indrukken (art. 1 & 2), en daarna door een aantal artikelen van de dominee zelf over zijn eerste dienstreis, die vijf weken in beslag nam.

De Monnikendammer, Zaterdag 7 Maart 1896

Palembang

Het is thans ongeveer zes maanden geleden dat Ds Meijer en zijn gezin van hier vertrokken zijn.

Zeer spoedig na hunne aankomst te Batavia werd aan de predikant Meijer Palembang, de hoofdstad van een gelijknamige residentie, als standplaats aangewezen.

Het zal waarschijnlijk velen onzer lezers belang inboezemen het een en ander van de landstreek te vernemen, alwaar thans eene familie verblijf houdt, die te dezer plaatse en in den omtrek vele vrienden heeft achtergelaten.

In de eerste plaats hebben wij een oud aardrijkskundig woordenboek geraadpleegd, uit welks rijken inhoud wij het volgende putten:

Het vroegere Sultanaat Palembang ligt aan de Zuid-Oostkust van het eiland Sumatra. Aan de kust is het vlak, boschrijk en moerassig, en het binnenland is vruchtbaar. Het land levert op rottingpeper, aluin, tabak, drakenbloed, benzoin, goud en gambir. (Dit laatste is het verdikte vocht eener plant, dat met betel vermengd door de inlanders gekauwd wordt.)

Men vindt er de zelfde dieren als op Java, alsmede Tapirs en Olifanten. Verscheidene aanzienlijke rivieren, die tot een grooten afstand van haren mond bevaarbaar zijn, treft men er aan. De Moesi is daarvan de voornaamste en ofschoon er vele moerassen zijn, is de streek echter niet ongezond.

De landbouw is verwaarloosd, maar in het goud- en zilversmeden, kopergieten, timmeren en schrijnwerken is de bevolking zeer bedreven. Zelfs wordt er geschut gegoten, geweren gemaakt en ook zijde geweven, waartoe de grondstof uit China wordt aangevoerd.

Als wij de geschiedenis van Palembang nasuffelen, dan bemerken wij dat eerst na zwaren strijd onze heerschappij in genoemde residentie gevestigd werd.

In 1821 hebben de Nederlanders, na een hardnekkig gevecht, de hoofdstad ingenomen en sedert 1825 – toen de laatste Sultan zich aan het Nederlandsch Gouvernement onderwierp – behoort die hoofdstad tot ons rechtstreeksch gebied. Het overige gedeelte der residentie volgde veel later en die verovering heeft ons veel moeite gekost en is eerst in 1866 voltooid.

De volkstaal en het schrift zijn Maleis. De inwoners belijden de Mahomedaanschen godsdienst en men wil dat de geestelijkheid zeer onverdraagzaam is en veel misbruik maakt van de bijgelovigheid van de inlanders.

Ten slotte nog iets over de stad zelve, hiervoor nemen wij het bekende leesboek "Kijkjes in de Oost" ter hand en vermeenen daarin een goeden gids gevonden te hebben. Aan de oevers van de Moesi, ongeveer tachtig Kilometers hooger op, ligt de hoofdstad Palembang, dat men wel het Venetie van het Oosten zou kunnen noemen.

Palembang onderscheidt zich reeds daardoor gunstig van de meeste Indische havenplaatsen, dat de schepen niet op de reede behoeven te ankeren, maar de rivier kunnen binnenvaren. De stad levert een verrukkelijk gezicht op. Schilderachtig is zij aan beide boorden van den breeden stroom gelegen en de bevolking beweegt zich hoofdzakelijk op het water, want in alle richtingen ontmoeten wij lange, ranke, platboomde vaartuigen, *bidars* genaamd.

Ieder, hetzij Europeaan, Chinees of Inlander van eenig aanzien, bezit zoo'n bidar, terwijl aan weerszijden de oevers bezet zijn met schuitenhuisjes, waarin lichte vaartuigen worden vastgelegd.

Vooraf tegen de avond is de rivier het tooneel van de aangenaamste drukte. Behalve de honderden schuitjes der Inlanders, die naar de zeilree liggende schepen hunne handelswaren, vruchten, vogels, enz. voeren, ontdekt men overal de bidars der Europeanen, waarmede dezen een watertochtje maken of elkander gaan bezoeken, gelijk men in andere plaatsen in Indie vóór zonsondergang een paar uur in een rijtuig gaat toeren. Opmerkelijk zijn ook hier, langs beide oevers, de vlothuizen of woningen op het water, die met touwen van rottan aan palen vastliggen.

Het zijn inderdaad aangename huisjes die van binnen zeer koel zijn; zodat vele Europeanen er liever in wonen dan aan den wal; de meesten evenwel strekken ten verblijf aan Arabieren en Chineezzen, die daar hunnen winkels en gaarkeukens hebben.

Wij verlaten nu de rivier en gaan de stad zelve eens opzoeken. Aan den linkeroever, waarop het grootste gedeelte gebouwd is, ontwaren wij het residentiehuis, door fraai hekwerk omgeven. Het is een steenen gebouw, met hoog bordes en een park en een aantal bijgebouwen. Vandaar heeft men een schoon gezicht op den tegenover liggenden oever, die voornamelijk door de Chineesche wijken wordt ingenomen.

Iets verder Noordwaarts vrijst het groote vierkante fort, de voormalige kraton der Sultans. Het is omringd door een zwaren muur en de uitgestrekte ruimte wordt nu gebruikt voor kazernen, magazijnen, hospitaal, gevangenis en gouvernements pakhuizen. In den omtrek verheffen zich de nette, van planken of van bamboe vervaardigde en vaak door dichte hagen omgeven woningen der inlanders.

Vele daarvan, vooral die in de nabijheid van de rivier zijn gebouwd, staan op palen ter hoogte van 4 of 5 voet, en die voorzorg is niet overbodig, daar bij vloed het water der rivier tot aan de vloeren der huizen wast. Een eigenaardigheid van deze stad is, dat de meeste huizen omringd zijn door katoenboomen, evenals die van Padang door specerijtuinen.

Niet ver van het fort staat de groote Moskee, mede een vierkant gebouw, een van de sierlijkste en merkwaardigste Mahommedaansche bedehuizen in Indie.

Westwaarts van het residentie huis, door grasvelden omringd, is het Christenkerkhof. Voorts vragen twee zeer nuttige inrichtingen, een blinden-instituut en het ruime en nette schoolgebouw, onze aandacht.

Aan den rechteroever wonen, zooals boven gezegd, de meeste Chineezers, ongeveer 2500 in getal, in ordelijk aangelegde Kampongs.

Over het algemeen onderscheidt de Chineesche bevolking van Palembang zich gunstig van haar stamgenooten in de andere Indische gewesten. De Chineesche tempel is mede een fraai steenen gebouw.

In het kort hebben wij nu alles van Palembang – stad en gewest – medegedeeld. Door ligging, door handel en industrie, door den aard der bevolking, is Palembang een der merkwaardigste steden van geheel Indie. Een schoon bezit, door veel inspanning onzerzijds, door opoffering van goed en bloed verkregen. Moge het Nederlands bestuur steeds van dien aard zijn, dat de bevolking haar vroegere beheerschers niet terug wenschte, maar het nut ervaart eener Westersche heerschappij.

JRB, Monnikendam, einde Februari 1896

De Monnikendammer, Zaterdag 11 Juli 1896

Brieven uit de Oost (1) *Oms van bevriende zijde uit Indië toegezonden (Redactie)

Na een reis van ruim vijf weken, weliswaar begunstigd door goed weder en een niet al te onstuimige zee, maar toch, door het weinig afwisselende leven dat men aan boord leidt, vrij wel eentonig – deed eindelijk de stoomfluit voor het laatst haar schel geluid hooren en stoomde in den vooravond van 22 Sept. '95, de boot langzaam de haven van Batavia, Tandjong Priok, binnen. Al de passagiers begaven zich aan dek en begroetten met vreugde het einde van de reis.

Aan de kade stonden talrijke Europeanen en inlanders naar het vastmeren te kijken, en enkele welkomstgroeten werden gehoord van hen die hunne vrienden en familieleden stonden af te wachten.

Nog enkele minuten, en het woelde en krioelde aan boord door elkaar van passagiers en vrienden, van inlanders, die de mail in ontvangst kwamen nemen, welke zoo spoedig mogelijk te Batavia moest worden besteld, van mandoers uit de verschillende Hotels, die al hun overredingskracht aanwendden, om de nieuw aangekomenen voor hun hotel te werven.

Tusschen al die bedrijvigheid door werd afscheid genomen door hen die, blijde weer voet aan wal te kunnen zetten, zoo spoedig mogelijk de boot verlieten, om nog met den laatsten trein naar B. te vertrekken, in één woord: de eentonigheid was verbroken en van verveling geen spoor meer te vinden.

Toen een uur later het grootste deel der passagiers verdwenen was, en de rust hersteld, merkten wij dat er slechts een zestal families waren, die om verschillende redenen de nacht nog aan boord wenschten door te brengen. Wij begaven ons nu aan wal om zooal niet van het moois te genieten (want Priok bestaat enkel uit pakhuizen, was huizen en 't station) dan toch 't genot te smaken eens weer vasten grond onder de voeten te hebben.

Onze bewondering werd gewekt door de volle maan, die haar helder licht over ons liet schijnen, en ons al terstond een denkbeeld gaf van een heerlijke tropische nacht, zoo prachtig als wij, in Holland, nog nimmer zagen.

Het deed ons dan ook, na zoo lang aan de schommelende beweging van het schip gewoon te zijn geweest, onze wandeling nog te meer genieten, en wij verheugden ons in 't vooruitzicht spoedig meer van het schoone land te zien.

Den volgenden morgen was reeds om vijf uur alles in beweging om de laatste hand aan de koffers te leggen, daar reeds om zeven uur de trein vertrekken zou, die ons naar Batavia zou brengen.

Toen wij tegen zes uur in de eetsalon kwamen, waren er reeds enkelen uit Batavia gekomen, onder welke één der predikanten van Batavia, die ons kwam afhalen om ons naar ons hotel te brengen.

Eindelijk waren we gereed en stoomde de trein met ons langs weelderige palmen en hooge klapperboomen. Na ongeveer een half uur waren we in de benedenstad waar de tram gereed stond, die ons naar Noordwijk, het gedeelte van de bovenstad waar we logeeren zouden, bracht.

Het gedeelte dat wij nu passeerden lokte ons niet zoo aan, van groen was geen spoor te vinden, het ging midden door de Chineesche wijk waar de huizen dicht aan elkaar staan en er evenals hunne bewoners onooglijk en vuil uitzien.

Langzamerhand kwamen we weer in een betere buurt, en daar de zon reeds haren invloed op ons begon uit te oefenen, waren wij blij toen wij onze bestemming bereikt hadden en wat konden uitrusten.

De hotels zien er met hun flinke entrée nogal goed uit; de kamers zijn ruim en luchtig, maar gezellig en weelderig ingericht zooals dat in Holland het geval is zijn ze niet. De wanden zijn van steen en gewit, en de vloer is van groote vierkante blauwe steenen voorzien, zonder karpert of mat, wat voor de frischheid uitstekend is.

De kamers worden dan ook bijna niet anders gebruikt dan om te slapen, daar de ruime galerij vóór de kamers den geheelen dag in gebruik is.

Het is dan ook eerst veemd voor hen, die gewoon zijn steeds in gesloten kamers te zijn, zich zoo geheel vrij te kunnen bewegen in de geheel opene galerij.

Nog niet lang waren wij in de galerij van ons hotel gezeten, of de klontongs kwamen opdagen om hunne waren uit te stallen en den kooplust op te wekken.

Klontongs zijn venters van allerlei stal. Chinezen, Klingalezen en Inlanders die voornamelijk de hotels afloopen en op de onbekendheid van de nieuwelingen met de maleische taal en met de prijzen van hun waar speculeeren.

Ze doen voor de Amsterdamsche joden niet onder, wat aangaat de bespraaktheid en volharding, en zijn dan ook voor vele hotelgasten een ware plaag.

Zij overvragen verschrikkelijk geven ten slotte hunne waren voor een derde van den eerstbedongen prijs, en nog heel dikwijls merkt men later dat men gefopt is.

Soms staan er vijf en meer op elkaar te wachten, en zoodra is de een niet vertrokken of de ander neemt zijn plaats in en gaat met onverstoorbare kalmte voort zijn sarongs, porcelein, waaiers, sloffen, enz. uit te pakken en aan te prijzen.

Hoewel hij reeds lang weet dat er niets noodig is, doet hij of hij den nieuweling niet begrijpt, en eerst als men brutaal optreedt gaat hij heen, volstrekt niet ontmoedigd, om bij een ander te probeeren of hij met beter gevolg iets kwijt kan raken.

De Monnikendammer, Zaterdag 18 Juli 1896 (2)

Tegen één uur luidde de bel voor de rijsttafel, die ons naar de eetsalon deed gaan, na afloop waarvan wij naar onze kamers gingen om naar Indisch gebruik gedurende de hete middaguren een uiltje te knappen. Daar wij bijna drie weken te Batavia moesten blijven, voor we met één der Kon. Ned. Paketvaartbooten de reis naar de plaats onzer bestemming konden vervolgen, hadden wij ruimschoots den tijd eens het één en ander van B. te zien.

Tegen vijf uur in den namiddag, als zich overal weer teekenen van leven vertoonden, gingen ook wij er op uit met één der rijtuigen van het hotel. Zoo bezichtigden wij het veel geprezen Koningsplein. Dit plein op zichzelf is een groote vierkante oppervlakte, begroeid met gras.

Rondom het geheele plein heeft men prachtige villa's te midden van mooi aangelegde tuinen.

Om het geheele plein rond te wandelen heeft men meer dan een uur noodig.

Wij troffen niet den tijd van het jaar dat het groen er op zijn voordeeligt uitziet, daar een droogte van meer dan drie maanden alle frisheid had doen verloren gaan, en het wel een heideveld geelk.

Het Koningsplein is door pracht geboomte omgeven, wat veel wandelaars lokt in de vroege morgenuren en tegen de avond.

Verder naar Mr Cornelis, wat om zijn weelderig begroeide wegen ook een geliefkoosde en veelbezochte ruimte is.

Voor amusemenen heeft Batavia haar societeiten, Concordia en Harmonie. De eerste vooral met haar fraaien tuin, waar tweemaal per week een muziekcors zich doet hooren, trekt vele bezoekers.

Ook doen de vele winkels, o.a. Eigen Hulp en Onderlinge Hulp, benevens vele toko's, niet voor die eener Europeesche stad onder, ofschoon de prijzen, vooral van glaswerk en luxe-artikelen, zeer hoog zijn.

Ofschoon Batavia, of liever Weltevreden, de bovenstad, zeer uitgestrekt is, krijgt met geen begrip van een Europeesche stad.

Het geheel heeft meer van prachtige villa's, gelegen te midden van mooie tuinen, de wegen omzoomd van weelderige palmen, waringins en klapperboomen, afgewisseld door kampongs, die, bewoond door de inlandsche bevolking, er vuil en leelijk uitzien.

De kampongbewoners leven bijna den geheelen dag op straat, bakken, koken en braden in klapperolie pisang en visch, en veroorzaken door dit alles een geur die de reukorganen alles behalve aangenaam aandoet. Het noodige rumoer ontbreekt er natuurlijk niet bij.

Heel lang kan met niet van een rijtoer bij daglicht profiteeren, want na zonsondergang (6 uur) en een zeer korte schemering is het spoedig volkomen duister.

Tegen zeven uur in den avond worden hier bezoeken afgelegd en na 't vallen van het schot, te acht uur, heeft men vrijheid weer heen te gaan. Daar wij ook enkele visites moesten brengen, waren wij in de gelegenheid op te merken dat zulks heel wat vormelijker toegaat dan in Holland.

Nadat wij bijna veertien dagen te Batavia geweest waren, en de tijd voor ons vertrek naar Palembang naderde, werd ons verteld dat er op Sumatra door de inlandsche bewoners bijna niet gewerkt werd, en wij ons te Batavia van bedienden moesten voorzien.

Nu is het geen moeilijke taak om ze te krijgen, daar dagelijks velen de hotels afloopen, om met de families die naar elders moeten vertrekken, mee te gaan. Maar er behoort heel wat toe om goede bedienden te krijgen, daar de besten natuurlijk hunne woonplaats niet verlaten.

Slechts enkele families komen er zonder kleerscheuren af, omdat de bedienden allen voorschot vragen, en zonder voorschot krijgt met niemand mee. Ze vragen soms tot 60 gld, maar voor minder dan 30 gld doen ze het niet.

Hebben ze eenmaal het geld binnen, dan gebeurt het dikwijls dat ze er plezier van gaan maken en... achter blijven. Na heel wat gescharrel, waarbij de vrouw van de hotelhouder bereidwillig haar hulp verleende, gelukte het ons een jongen en een baboe te bemachtigen, maar laatstgenoemde was direct zoo brutaal en bracht na twee dagen het geheele personeel in 't hotel in opstand, dat wij haar terstond haar congé gaven, natuurlijk met verlies van het reeds uitgereikte voorschot.

De jongen trok tegen onze verwachting mee, maar bleek later zoo lui te zijn, dat wij na een paar maanden ook hem ontslaan moesten.

Eindelijk brak onze tijd van vertrek aan en begaven wij ons op een heerlijken morgen in October op weg om met den trein naar Priok te gaan, om vandaar met het S.S. van Goens de reis naar Sumatra te aanvaarden.

Deze reis duurde twee dagen, en daar onze nieuwe woonplaats, Palembang, 6 uren stroomopwaarts aan de rivier de Moessi ligt, welke rivier ook door groote booten gemakkelijk kan bevaren worden, was het laatste gedeelte van de reis wel aardig.

Aan beide kanten is de rivier met groen omzoomd, en door de vele bochten ziet men zich soms aan alle kanten door het groen ingesloten.

Talrijke apen zagen wij in de boomen klauteren en enkele krokodillen aan den oever werden door den kapitein op een paar kogels onthaald.

Toen wij midden op de rivier waren begon de duisternis in te vallen en moesten wij het anker laten vallen tot den volgenden morgen, daar wegens de bochten en ondiepten zonder maanlicht de rivier niet kan bevaren worden.

Tegen tien uur kwamen wij den volgenden morgen te P. aan, en daar ook de nieuw benoemde Ass.-Resident zich bij ons aan boord bevond, waren er autoriteiten die Z.Ed. kwamen begroeten en maakten ook wij terstond kennis met enkele ingezetenen.

Toch verheugde het ons toen wij tot de ontdekking kwamen dat de Europeesche bevolking wat verder van deze drukte verwijderd woont in een afzonderlijke wijk.

Na een minuut of wat hadden wij ons hotel bereikt, waar wij ons installeerden, met het blijde vooruitzicht dat wij spoedig weer een eigen woning zouden betrekken, waarvan wij ongeveer drie maanden verstoken waren geweest.

P., Mei '96. G.M.-P [Geertje Meijer-Pott]

[no. 3 ontbreekt]

De Monnikendammer, Zaterdag 3 October 1896

(4)

Mijn eerste dienstreis

Ik had al eens, ook de vorige dagen, bij mij zelve gedacht: toch zonderling dat men, terwijl allerlei geluiden voortdurend uit het bosch tot ons doordringen, niet één of anderen woudbewoner te zien krijgt. Maar nu kregen we dan toch wat te zien: drie zwartharige apen met korten staart en van middelmatige grootte, die ik met den koetsier voor orang-oetangs aanzag. Ik zat verbaasd te kijken naar de vlugheid waarmee die sinjeurs in de boomen klauterden, met hunne lange armen aan de takken hingen, ombuitelden, enz. Later werd mij verteld dat het waarschijnlijk geen orang-oetangs waren geweest, maar een veel daarop gelijkende apensoort, als ik mij niet vergis "Siamans" geheeten. Te 12 uur, dus na een rit van 5 uren (wij hadden 24 paal afgelegd) kwamen we te Tanjoeng-Agoeng, een doeson met pasang-grahan, waar we bleven tot den volgenden morgen. Eerst dacht ik dat men mij een serenade bracht, en bij gebrek aan beter, met ketelmuziek, en ik greep al naar mijn revolver, die op reis des nachts steeds geladen naast mij lag. Vervolgens dacht ik, want het hield verbazend lang aan, er zijn misschien tijgers in de buurt, die op deze wijze verdreven worden. Later bleek mij echter dat dat nachtelijke rumoer een gansch andere oorzaak had. Het was nl. in de nacht van 28 op 29 Febr. in welken nacht eene zichtbare maansverduistering plaats had. Nu verklaart de inlander dit, ook al is hij niet meer heiden, maar een volgeling van den Islam, aldus: een booze geest onderschept het maanlicht, die booze geest moet worden verjaagd, en vandaar dat men schreeuwt en rumoer maakt tot dat de verduistering is geëindigd.

Den volgenden morgen, ruim 6 uur, zat ik weer in den wagen. Ik koos natuurlijk de vroege morgenuren om te reizen omdat dat de heerlijkste tijd van den dag is, en ik liefst in de hitte des daags onderdak was. Wij legden dien morgen slechts 10 paal af, maar die 10 paal telden mee. Al terstond na ons vertrek begonnen we te stijgen langs vrij steile helliingen, en dat duurde zo voort over een afstand van 5 paal. Van tijd tot tijd gingen we naast de kar loopen om de paarden hun werk wat te verlichten. Een gansche bergrug zijn we overgegaan, want na de stijging reden we eenigen tijd over een plateau voort, waar we een schoon vergezicht hadden, en daarna ging het weer naar beneden gedurende vijf paal. Wij hebben zeker een aanzienlijke hoogte bereikt, maar ik kan dit niet bepalen. Talang-Padang heet de doeson, in een vallei gelegen, die wij tegen 10 uur bereikten.

In de pasang-grahan kregen de doodvermoeide paarden voor dien dag weer vrij af en verheugde ik mij dat hier was de hoofdplaats van de afdeling Ambat Lawang, dus een Controleur. Al spoedig bracht ik dan ook een bezoek aan de controleurswoning, vond echter mijnheer niet thuis, maar vertoefde eenige uren bij mevrouw, die mij ook verzocht den avond bij haar door te brengen. Daar werd mij zooveel verteld van de brutaliteit en boosheid der bevolking dat ik des avonds naar en van de controleurswoning wandelde met de revolver in de hand. Nu moet ik ook eerlijk bekennen dat het volk in deze streken niet erg aantrekkelijk is. Ze zien de orang-blanda brutaal in het gezicht, en het is een hooge uitzondering als men een groet krijgt; geschiedt dit, dan is het van een dorpshef. Bovendien is het volk lui, de mannen althans. Zij zitten gehurkt met de armen over elkander voor hunne woning, en de vrouwen arbeiden.

Zoo zag ik onderweg dikwijls: de vrouwen droegen hun last naar de passar (markt) of stampten de padi achter het huis, de mannen rookten in *dolce far niente* hun strootje.

(wordt vervolgd)

Zondag 1 Maart ging het des morgens op den gewonen tijd op weg. Eerst een uurtje op en af tusschen het geboomte, gelijk zoovele vorige uurtjes, toen we opeens de Moessi in het gezicht kregen, die hier in het Barisan gebergte ontspringt. Door een groot aantal beekjes, die over de rotsblokken van de Bergen komen aanrollen, gevoed, verbreedt zich langzamerhand de Moessi en ruischt voort met sterken stroom, tusschen het gebergte door een weg zoekende en zich wendende naar het Oosten.

Wij bevonden ons nu in het Moessi-dal en volgden de rivier steeds in al zijne kronkelingen, links de berghellingen en rechts beneden ons de rivier. Ik kon nu ook weer genieten van het schoone tafereel, daar de weg tamelijk effen voort ging en dus de aandacht niet zoo behoefde te worden verdeeld. Want het was dikwijls gebeurd als we naar boven gingen, dat ik dacht: zouden we er komen? Of als we daalden: straks tuimelen we naar de diepte. Zoo naderden wij langzamerhand Tebing-Tinggi waar wij, na 16 paal te hebben afgelegd, te 10 uur aankwamen. Deze plaats heeft eene militaire bezetting met een kapiteit als commandant, een assistent-resident en aspirant-controleur. Het fort light op een hoogte (slechts 400 voet, zoodat wij weer sedert Kepahiang zijn gedaald) vanwaar men een prettig uitzicht heeft op de Moessi. In het fort bevindt zich ook een post- en telegraafkantoor, terwijl de assistent-resident beneden woont bij de Passar, waar ook de Pasanggrahan is. Hier bleef ik 3 dagen, preekte en doopte (in de societeit) en vertrok Donderdagmorgen 5 Maart in de richting van Lahat.

Omtrent de reis naar Lahat valt niet veel bijzonders te vermelden. Deze afstand wordt berekend op drie dagreizen, maar ik had den aannemer van het transport verzocht twee etappes in een dag af te leggen, zoodat ik in twee dagen in Lahat kon zijn. Dat geschiedde ook. Aan het einde van de eerste etappe, een pasang-grahan midden in de rimboe, werd van paarden verwisseld, die daar den vorige dag heengezonden waren, en zoo brachten wij het dien dag tot Boengamaas, een doeson waar ook een controleur woont. Wij hadden van 's morgens 6 tot 11 ½ uur 27 paal afgelegd.

Te Tebing-Tinggi moesten wij dadelijk de Moessi oversteken. De kar werd over eene lange smalle prauw geschoven zoodat de wielen aan beide kanten over boord in het water staken en door de stroom gingen draaien, een geïmproviseerde raderboot! Driemaal moesten we op deze reis over een kali worden gezet, eenmaal op een plaats waar onlangs bij gelegenheid van een bandjir de brug totaal was weggeslagen.

Te Boengamaas bracht ik den dag door bij den ongehuwden controleur, die zich in zijne eenzaamheid wel schikken kon. Den volgenden morgen legden wij nog 15 paal af, op en af gaande, maar in mindere mate dan vroeger, voor het grootste gedeelte midden door het bosch. Mijne belangstelling voor de natuur om mij heen werd gaandeweg minder, het werd ach! zoo eentonig. Het was mij dus welkom toen ik, na drie uren gereden te hebben, te Lahat aankwam, waar ik 8 à 10 dagen zou doorbrengen.

Wordt vervolgd

De Monnikendammer, Zaterdag 17 October 1896 (6)

Lahat heeft eene belangrijke militaire bezetting. Een Majoor als commandant, 3 kapiteins, een doctor, een zestal luitenants, 400 man. De benting, die niet groot is, is van ouder datum, maar het ruime kampement daarnaast gebouwd dateert van de laatste jaren en bevat behalve de kazerne, enz., de woningen van alle officieren. De civiele bewoners van Lahat, assistent-resident, controleur, een zestal post- en telegraafcommiezen, opzichter B.O.W. Het was dus hier weer bezoeken afleggen, bovendien catechiseerde ik dagelijks met een 14-tal militairen, preekte tweemaal, doopte en bevestigde ten slotte de zoeven genoemde militairen. Dit alles geschiedde in de eetzaal der onderofficieren. De plaats ligt op een geringe hoogte van 3 à 400 voet, op een plateau, en heeft uitzicht op de rivier Lewatang en het daarachter zich verheffende gebergte in de richting van Bandar. Zondag 15 Maart, des middags na de rijsttafel, begaf ik mij weer, in plaats van achter de klamboe, op reis. Ik had niet veel tijd meer te verliezen, vandaar die reis in het heete middaguur.

Het doel was Bandar, een controleursplaats met militaire bezetting. Was ik tot nog toe vrij wel in oostelijke richting voortgegaan, nu ging het van Lahat uit in zuidelijke richting, een uitstapje, want over Lahat moest ik weer terug om naar Palembang te komen. De afstand van Lahat naar Bandar is 27 paal; daarvan legde ik dien middag 14 paal af en kwam tegen 5 uur, op halfweg dus ongeveer, in een pasang-grahan, eenzaam gelegen, waar ik genoodzaakt was den nacht over te blijven. Toen de duisternis was ingevallen vond ik het daar zoo *unheimlich*, dat ik mij reeds ten 8 uur te bed begaf. Maar ik had weer genoten van de schoone natuur. Na 9 dagen in Lahat te hebben vertoefd was ik ook weer geschikt om daarvan indrukken op te nemen. Eerst hadden wij over een weinig golvend terrein gedurende 1 uur de Lawatang gevolgd langs de linkeroever. Na een uur de rivier over door middel van een hangbrug, en toen bergopwaarts. Onder het stijgen een prachtig gezicht op de rivier en vallei, wat natuurlijk interessanter werd hoe hooger men kwam. Den volgenden morgen was dat niet minder het geval.

Tusschen de zoeven genoemde pasang-grahan en Bandar bevindt zich het bekende ravijn van Indikat. Als men dit riviertje over is, gaat het weer bergopwaarts over een zeer steilen en moeilijken weg, en als men boven is dan ziet men aan den rand van den weg in een dicht begroeid ravijn, en daar in de diepte, een diepte van 600 voet, de ruischende Indikat. Dat is een grootsch gezicht, en ik moet eerlijk bekennen dat dit gedeelte van de gansche reis mij het belangrijkste toescheen.

Te Bandar, waar wij Maandag 16 Maart in den voormiddag aankwamen, is men op een hoogte van 2500 voet; wij waren dus van Lahat tot hier 2100 à 2200 voet gestegen. Wat is het daar heerlijk frisch, men waant zich in Holland op een heerlijke lentedag! Des nachts slaapt men met gesloten blinden en onder een wollen deken. Op het midden van den dag is de zon zeker warm maar men voelt altijd een frisch koeltje. Zoo komt het dan ook dat hier de menschen nog al eens last hebben, als ze niet voorzichtig zijn, van borst- en buikaandoeningen. Het plaatsje zelf is niet groot Een kleine militaire bezetting met een 1en luitenant als

commandant (doctor, 2e luitenant en 20-tal Europeesche militairen) terwijl het civiele personeel bestaat uit den controleur en diens gezin. Ook daar heb ik geprekeet, nu niet in de societeit of eetzaal, maar in de rapatzaal (het rechtsgebouw), waar de districts- en dorpschouwen met den controleur als voorzitter rechtspreken.

Bandar ligt op een plateau tusschen twee gebergten in. Zuidwaarts het Barisangebergte en daaraan evenwijdig naar het Oosten het Goemalgebergte, welk gebergte ik van Lahat uit was doorgelopen. Twee dagen bleef ik daar over, en het speelt mij geen tijd meer te hebben, anders had ik nog een 12-tal palen verder een paar koffiondernemingen kunnen bezoeken. De ondernemingen liggen nl. op de oostelijke helling van den Dempo, een der hoogste toppen (100.000 voet), een vulkaan, waarvan de westelijke helling aan den kant van Benkoelen, door vroegere uitbarstingen geheel rotsachtig is en onbegroeid, terwijl de oostelijke helling geheel begroeid is en zeer vruchtbaar, tevens verblijfplaats bij uitnemendheid voor de wilde dieren. De geheele streek tusschen de twee genoemde gebergten is bekend onder den naam van de Pasoemahlanden. De bevolking draagt den naam van Oeloenezen, en is hier voor het grootste deel nog heidensch.

Wordt vervolgd

De Monnikendammer, Zaterdag 24 October 1896 (7) SLOT

Donderdagmorgen 19 Maart verliet ik Bandaar. Mijn werk was afgelopen, en ik had nu nog maar te zorgen dat ik in Palembang terug kwam. De afstand tusschen Bandar en Lahat legde ik nu in een dag af, met verwisseling van paarden. Het was nu 2100 voet dalen, maar nog eenmaal genieten van de schoone omgeving. Bij het ravijn van Indikat ging ik uit de kar om een eind naar beneden te loopen, want het dalen scheen mij gevaarlijker toe dan het stijgen. Tegen de middag bereikten we Lahat weder, waar ik gelijk een paar dagen te voren, tot den volgenden morgen logeerde bij den Assistent-Resident.

Vrijdag 20 Maart vertrok ik van Lahat naar Moeara-Enim, afstand 24 paal. Dit was het laatste gedeelte van mijn landreis, wat mij niet berouwde, daar het reizen te water wel zoo aangenaam is. Moeara-Enim namelijk ligt aan de reeds meer genoemde rivier de Lewatang. De rivier begint hier bevaarbaar te worden, nl. voor booten die een geringe diepgang hebben. Zoo vaart er van Palembang naar Moeara-Enim, vv. geregeld eens in de week een boot, ook van den transport-aannemer. Het is een kleine boot, geladen niet meer dan 3 voet diepgang, met het gewone dek.

Voor de 1e klasse passagiers een drietal zeer geschikte hutjes. Die boot vertrok van Moera-Enim des Zaterdagmorgen vroeg (te 5 uur); ik moest dus Vrijdagavond aan boord zijn, wilde ik niet genoodzaakt zijn nog een week te wachten. Toen ik te Moeara-Enim Vrijdagmorgen 12 uur aankwam, was daar een buitengewone drukte. Een groot aantal karren versperden den weg, die allen van "boven" kwamen om goederen in te schepen of af te halen. Ik begaf mij aan boord, en werd al terstond als passagier aangemerkt, nl. de kapitein noodigde mij uit met hem te rijsttafelen. Na den middag ook een wandeling door de plaats, die een vrij groote passagier heeft, en kennismaking met den daar wonenden Controleur.

Zaterdagmorgen bij tijds, het was intusschen 6 uur geworden, onder stoom. Maar nauwelijks waren we een paar minuten voortgestoomd of we voelden een schok, en de boot (nog geen 3 voet diep) zat aan de grond. Met de machine voor of achteruit werken hielp niet. Een lange dikke kabel werd naar den oever gebracht en aan een boom bevestigd ten einde zoo de boot los te trekken. En toen ook dit nog weinig succes gaf, werden door het hoofd van de naastbijzijnde Kampong de mannelijke Kampongbewoners bijeen geroepen, en zag men al spoedig een twintigtal inlanders door de rivier waden naar de boot toe en zoo gelukte het met vereende krachten los te komen. Toen ik den kapitein vroeg of het uit eigen beweging was dat de Kampongbewoners hem help verleenden, antwoordde hij mij dat dit eene verplichting was: onze boot was nl. een postboot, dus in dienst van de "Compénie", gelijk de inlander het gouvernement betitelt.

Zonder verder oponthoud stoomden wij nu de rivier af en kwamen we des avonds half elf in de Moessi (de Lewatang loopt uit in de Moessi).

Des 's morgens tehalf vijf, ik lag natuurlijk nog rustig te kooi, hoorde ik het anker vallen; we lagen op stroom voor Palembang. Te vijf ure stond ik op, baadde en kleepte mij, en zoo geschiedde het dat ik Zondag 22 Maart, des morgens te 6 ure, na eene afwezigheid van 7 weken, in mijn woning terugkeerde, waar ik mijn huisgenooten allen in gezondheid aantrof.

Ik was blij weer thuis te zijn, maar toch kon ik met genoegen op de reis terug zien, niet slechts omdat ik een belangrijk deel van Sumatra had leeren kennen, maar ook omdat de reis zoo gunstig was afgelopen. Hoewel nog in de West-Moesson en bij veel regen des avonds heb ik onderweg zijnde van Benkoelen af geen drup regen gevoeld.

Ten slotte deel ik nog mede, dat de goevernements-ambtenaar geheel reist op kosten van het goevernement. Hij heeft vrij reis en f.6 daags, (te water f.3 daags omdat hij aan boord eten krijgt). Mijn dienstreis kost aan het goevernement ongeveer f.650.

Palembang, JFM [Johan Frederik Meijer]